

ПОШИРЕННЯ РОДИНИ БУКОВІ НА КРИВОРІЖЖІ

С. О. Прохода

*студентка природничого факультету
Криворізький педагогічний інститут ДВНЗ «КНУ»*

Вступ. Зелені рослини відіграють важливу роль в існуванні сучасної цивілізації. Вони є найголовнішими постачальниками кисню для людства. Також використовуються як продукти харчування, сировина для меблевої та фармацевтичної промисловостей. Проте антропогенний фактор негативним чином впливає на рослини. Внаслідок цього йде зменшення багатьох фітоценозів, а також знищення загалом рослинного покриву світу.

На сьогоднішній день дуже актуальною є проблема озеленення міст України деревною рослинністю, здебільшого представниками родини Букових, а також інтродукція рослин по відношенню до різних частин світу, країн тощо.

В наш час так важливо вивчення окремих систематичних груп деревних рослин, наприклад родини Букові (*Fagaceae*). Актуальність наших досліджень обумовлюється важливістю розповсюдження та популярністю рослин цієї родини

Метою роботи є – дослідити таксономічний склад родини Букових (*Fagaceae*) в межах Криворіжжя.

Об'єкт та методи досліджень. Об'єктом дослідження є родина Букових (*Fagaceae*).

При проведенні досліджень були використані загально наукові та теоретичні методи дослідження: системний аналіз наукової літератури, синтез, порівняння, умовивід.

Результати та їх обговорення. Відповідно до сучасних уявлень родина Букові має наступне систематичне положення: Відділ Покритонасінні (*Magnoliophyta*), Клас Двудольні (*Magnoliopsida*), Порядок Букоцвіті (*Fagales*). Загалом, родина букових містить 7-8 родів і більше 900 видів, поширених в помірних, субтропічних і тропічних областях обох півкуль, за винятком більшої частини Південної Америки і тропічної і Південної Африки. Більшість видів родини - листопадні або вічнозелені дерева, часто значної висоти, і лише деякі - чагарники і навіть чагарнички, що не перевищують 30-40 см. В більшості випадків представники родини Букові (*Fagaceae*) характеризуються вибагливістю до тепла та вологи. Особливістю родини Букові є довготривалий термін життя.

Проведений аналіз наукової літератури показав, що на території України родина Букових (*Fagaceae*) представлена 3 родами та 19 видами. При цьому найбільш численним родом є Дуб (*Quercus*), найменш поширеним – Каштан (*Castanea*). Також слід наголосити, що територія найбільшого поширення представників цієї родини є Північно-західний регіон України, а також гірська частина Кримського півострова та Закарпаття і Карпатські гори. Переважна більшість, досліджуваної рослинності, проростає у лісових та лісостепових зонах.

Слід зазначити, що у визначнику за 1965 р. для України наведено 2 види роду Бук, 1 вид роду Каштан, та 10 видів роду Дуб. В той час як у визначнику за 1987 р. для України наведено 2 види роду Бук, 1 вид роду Каштан, та 14 видів роду Дуб. Загалом, таксономічний склад родини Букові збільшився на 4 представники: роду Бук - Бук східний, роду Дуб — Дуб австрійський, Дуб багатоплідний, Дуб Далешампа, Дуб пробковий, Дуб кошенільний, але «зникли» такі види: Бук кримський, Дуб бургундський [3].

Природні умови Криворіжжя (відповідають вимогам родини Букові) характеризуються достатньою кількістю тепла та дефіцитом вологи.. Загалом, умови регіону лише в окремих випадках були сприятливі для росту та розвитку представників родини Букові: заплави, балки та байраки.

В межах Криворіжжя в природі, в озелененні та в наукових колекціях зустрічаються 2 роди та 14 видів представників родини Букові [2, 4]. В регіоні відсутній рід Каштан (*Castanea*). Рід Бук (*Fagus*) також не є багато численним та представлений 5 видами. При цьому рід Дуб (*Quercus*) є найбільш численним і представлений 10 видами, 3 з яких існують і у природному поширенні, і у наукових колекціях міста; 7 видів інтродуковані та знаходяться у наукових колекціях, зокрема колекції колишнього ботанічного саду Криворізького державного педагогічного інституту та колекції Криворізького ботанічного саду НАН України [1, 5].

Також слід зазначити, що починаючи з другої половини ХХ століття в регіоні спостерігається акліматизація та натуралізація північно американського виду дуба червоного (*Quercus rubra*).

На нашу думку, поширеність представників родини Букові (*Fagaceae*) у межах Криворіжжя не знаходиться на достатньому рівні. Цьому перешкоджають такі фактори, як не стійкі кліматичні умови, відсутність достатнього рівня вологи, засолення ґрунтів. Також додатковим негативним фактором є антропогенний вплив. За даними наукових публікацій для регіону більш перспективним є 3 види дубів: Дуб черешчатий (*Quercus imbricaria*), Дуб пробковий (*Quercus sober*), Бук східний (*Fagus orientalis*).

Висновки. В межах України родина Букових представлена трьома родами та 19 видами. Природно вони поширені в межах всієї держави, але найбільша видова різноманітність охоплює Кримські гори, Полісся, Карпатський регіон.

В межах Криворіжжя природно поширені 3 види: Дуб звичайний (*Quercus robur*), Дуб північний (*Quercus borealis*), Дуб скельний (*Quercus petraea*). З другої половини ХХ століття в регіоні спостерігається натуралізація та акліматизація дуба червоного (*Quercus rubra*). В регіоні є два місця наукових колекцій родини Букові. (*Fagaceae*). Це територія колишнього ботанічного саду Криворізького державного педагогічного інституту та дендрарій Криворізького ботанічного саду НАН України. В наукових колекціях зібрано 2 роди та 11 видів, які відсутні в природній флорі. На нашу думку для регіону більш перспективним є 3 види: Дуб черепітчатий (*Quercus imbricaria*), Дуб пробковий (*Quercus sober*), Бук східний (*Fagus orientalist*).

Висловлюю подяку кандидату біологічних наук, доценту кафедри ботаніки та екології КПІ ДВНЗ «КНУ» Савоську В.М. за науково-методичну допомогу.

Список використаної літератури:

1. Добровольский И.А. Дендрарий Криворожского педагогического института / І.А. Добровольский // Бюллетень ГБС. – 1967. – Вып. 65. – С. 8-13.
2. Кучеревський В.В. Конспект флори Правобережного степового Придніпров'я / В.В. Кучеревський. – Д.: Проспект, 2004. — 292 с.
3. Определитель высших растений Украины / Д.Н. Доброчаева, М.И. Котов, Ю.Н. Прокудин и др. – К.: Наукова думка, 1987. – 548 с.
4. Тарасов В.В. Флора Дніпропетровської та Запорізької областей / В.В. Тарасов. – Дніпропетровськ: Видавництво ДНУ, 2005. – 276 с.
5. Федоровський Д. Древесные растения Криворожского ботанического сада / В.Д. Федоровський, А.Е Мазур. – Днепропетровск: Проспект, 2007. – 256 с.